

DEKLARACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA U ISLAMU IZ KAIRA**

Sažetak

U radu autor prikazuje Deklaraciju o ljudskim pravima u islamu, jedan od najvažnijih pravnih dokumenata o pravima čoveka koji je donela Organizacija islamske saradnje u Kairu 1990. godine. Iako ova deklaracija pretenduje da unapredi Univerzalnu deklaraciju UN, mora se konstatovati da je ona prihvatljiva samo u državama sa većinskim stanovništvom islamske veroispovesti. Ono što najviše narušava univerzalnost primene jeste njena duboka ukorenjenost i doslovno zavisnost od šerijatskog prava.

U radu su ukratko opisana sva prava i slobode koji se pominju u Kairskoj deklaraciji. Na prvi pogled ova deklaracija pruža zaštitu i garantuje mnoga ljudska prava, čak i više od Univerzalne deklaracije, ali sva ta prava moraju biti u skladu sa šerijatskim pravom. Ta obaveznost usklađenosti sa šerijatskim pravom često obesmišljava i sputava pravu zaštitu zagarantovanih prava. Prikazana su i pozitivna ali i negativna razmišljanja i pogledi na Kairsku deklaraciju, u zavisnosti da li su o njoj pisali teoretičari islamske veroispovesti ili zapadnih zemalja. Kako god da se posmatra, ova deklaracija će imati smisla i važiće samo u muslimanskim zemljama, bez ikakvih mogućnosti da se primeni u nekim drugim državama.

Ključne reči: *Deklaracija o ljudskim pravima u islamu iz Kaira, šerijatsko pravo, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima.*

1. Teorijske i uvodne napomene o šerijatskom pravu

Kada govorimo o islamskom pravu uvek se misli na Šerijat ili šarija, što predstavlja bazni religijski koncept islama koji je utkan u odredbe pravnog sistema i kao takav je izuzetno važan deo islamske tradicije. Šerijatsko pravo znači „put koji treba slediti“, odnosno pravo kojeg mora da se pridržava svaki musliman i koje ima svoje korene u Ku'ranu, svetoj muslimanskoj knjizi i Sunnetima (Sunnah), verskim zakonima i tradicijama koje je propovedao prorok Muhamed. Ovo pravo je, u osnovi, namenjeno da bude pozitivno pravo koje se može primeniti na sve stanovnike islamske veroispovesti i može se definisati

* Doktor pravnih nauka, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo, Beograd, Srbija, e-mail: o.nikolic@iup.rs

** Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Instituta za uporedno pravo za 2020. godinu koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

kao „sveti zakon islama“, tj. „sveobuhvatno telo verskih dužnosti, ukupnost Allahovih¹ zapovesti koje u svim aspektima regulišu život svakog muslimana“. Šerijat se može objasniti kao islamski verski zakon koji se smatra izrazom božje zapovesti za sve muslimane i u primeni predstavlja sistem dužnosti koje su muslimani dužni da poštuju na osnovu svog verskog ubeđenja. U svom klasičnom obliku šerijat se u odnosu na „zapadne“ pravne sisteme razlikuje u činjenici da šerijatsko pravo uređuje odnos pojedinca sa ostalim ljudima i sa samom državom, ali i njegov odnos sa bogom i sa sopstvenom savešću, što predstavlja neuporedivo širi aspekt nego što to „zapadne“ države zakonski regulišu. To zapravo znači da se šerijatsko pravo pored pravnih pravila bavi i etičkim standardima, ukazujući ne samo šta pojedinac ima pravo ili obavezu da radi po zakonu već i na ono što on po savesti mora da čini ili da se uzdrži od činjenja. Šerijatsko pravo nije samo sistem zakon već i sveobuhvatni kodeks ponašanja koji obuhvata kako privatne tako i javne aktivnosti (Shamsy & Coulson, 2019).

„Kada govorimo o ljudskim pravima u islamu, mi u stvari mislimo na prava koja je ljudima dodelio Allah, dž.š., te da to nisu prava koja je priznao neki kralj ili zakonodavna skupština. Prava priznata od strane kralja ili zakonodavne skupštine mogu biti ukinuta na isti način na koji su donesena. No, s obzirom da ljudska prava u islamu garantuje Allah, dž.š., to znači da nikakva zakonodavna skupština ni vlada na Zemlji nema pravo ni ovlast usvojiti amandmane na njih. Niko nema moć da ih ukine i ograniči“ (Mevdudi, 2015, p. 19-20). Na osnovu ovakvih stavova islamskih teoretičara, može se zaključiti da je koncept ljudskih prava u zemljama u kojima dominira stanovništvo islamske veroispovesti umnogome različit od ostatka sveta.

2. Donošenje Kairske deklaracije o ljudskim pravima u islamu

Organizacija ujedinjenih nacija je 1948. godine usvojila Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (dalje: Univerzalna deklaracija), koju su, između ostalih, prihvatile i potpisale mnoge islamske države. Međutim, to nije nikako sprečavalo razne pisce i teoretičare iz islamskog sveta da konstantno napadaju i kritikuju Univerzalnu deklaraciju, i to pre svega sa stanovišta šerijatskog prava. Drugim rečima, stalno se zamera što se nije više vodilo računa o principima i tradiciji islama, već isključivo o potrebama i željama „zapadnog“ sveta. Takođe, tvrdi se da primedbe i predlozi upućeni od strane islamskih država uopšte nisu razmatrani u procesu pripremanja Univerzalne deklaracije. Može se primetiti da u mnogim afričkim i azijskim državama, osamdesetih godina prošlog veka, dolazi do upliva šerijatskog prava, koje se sve više širilo i zadiralo u nacionalna zakonodavstva, i to naročito ljudska prava, što je prouzrokovalo još kritičniji stav prema Univerzalnoj deklaraciji. Tako su počele da sazrevaju ideje o međunarodnoj kodifikaciji ljudskih prava i sloboda koji bi počivali na temelju šerijatskog prava. Naravno, takav akt bi bio produkt organizacije koja u svom članstvu prevashodno ima muslimanske države, ili bi okupljala muslimane iz različitih država.

¹ U nastavku teksta će se uvek pisati Allah a ne Alah, jer u većini naučnih i stručnih tekstova o islamskoj tematici pisanim na srpskom jeziku autori koriste ovakav način pisanja.

Nevladina organizacija Islamsko veće Evrope sa sedištem u Londonu predstavila je 1981. godine u Parizu „Univerzalnu islamsku deklaraciju o ljudskim pravima“ (*Universal Islamic Declaration of Human Rights*), jedan tekst koji je u potpunosti zasnovan na šerijatskom pravu i dosta rigidan po pitanju ljudskih prava, naročito u arapskoj verziji (s obzirom na to da postoji i različita verzija na engleskom). Drugim rečima, ovaj dokument je primer potpuno religioznog viđenja ljudskih prava.

Treba napomenuti da je nakon usvajanja Deklaracije o ljudskim pravima u islamu iz Kaira (o kojoj će biti govora u nastavku), Savet lige arapskih država (*Council of the Arab League*) doneo Arapsku povelju o ljudskim pravima (*Arab Charter of Human Rights*) 2004. godine, ali ona nije izazvala neki značajniji odjek. Prva verzija ove povelje je nastala još 1994. godine, ali kako je nijedna država nije ratifikovala, dorađena je i usvojena 2004. godine, a 2008. godine je stupila na snagu pošto ju je sedam država ratifikovalo. Konačna revidirana verzija Povelje uglavnom nije prepoznala mnoga važna prava i slobode koji su u skladu sa međunarodnim pravom o ljudskim pravima, što je verovatno posledica mnogih kompromisa prilikom njenog pisanja. Interesantno je napomenuti da se u ovoj povelji nigde eksplicitno ne insistira na šerijatskom pravu, iako u suštini nema nekih suštinskih razlika od zagarantovanih prava u Kairskoj deklaraciji. Čini se da je ova povelja više usmerena na politički aspekt nego na unapređenje ljudskih prava.

Organizacija islamske saradnje (*Organization of Islamic Cooperation*) sastavljena je od pedeset i sedam država članica u kojima dominira stanovništvo islamske veroispovesti. Ova organizacija sebe predstavlja kao drugu najveću međuvladinu organizaciju posle Ujedinjenih nacija, i kolektivni glas muslimanskog sveta, čiji je *raison d'être* čuvanje i zaštita interesa islamskog sveta. Posle dugog rada, od preko deset godina, ova regionalna međunarodna organizacija, na devetnaestom samitu ministara spoljnih poslova država članica, donela je u Kairu 1990. godine akt pod nazivom Deklaracija o ljudskim pravima u islamu (*Declaration on Human Rights in Islam*). Pomenuti dokument predstavlja do sada najznačajniji međunarodni akt koji reguliše ljudska prava u islamu i kao takav počiva na principima proisteklih iz božanskih zapovesti svetog pisma Kur'ana, koji za sve muslimane predstavlja najistinitiji i najobuhvatniji kodeks svih ljudskih prava.

3. Sadržina Kairske deklaracije o ljudskim pravima u islamu

Na zasedanju Organizacije islamske saradnje u Kairu, 5. avgusta 1990. godine usvojena je Deklaracija o ljudskim pravima u islamu (dalje: Kairska deklaracija) sa ciljem da prevashodno služi kao smernica u oblasti ljudskih prava i sloboda za sve države članice Organizacije islamske saradnje. Tekst ove deklaracije se sastoji od preambule i dvadeset pet članova, koji umnogome podsećaju na tekst Univerzalne deklaracije, ali je Kairska deklaracija obuhvatnija i šira na prvi pogled. Naravno, prilikom analize oba dokumenta uočavaju se velike razlike, na koje će se ukazati u ovom radu. Najpre će biti predstavljen tekst Kairske deklaracije, bez kritičkih naznaka, a zatim će se izložiti različiti pogledi i reakcije na ovaj akt. Pre svega treba napomenuti da se sva prava i slobode izneti u Kairskoj deklaraciji zasnivaju na odredbama šerijatskog prava i moraju biti u skladu sa njima.

Preambula Kairske deklaracije potvrđuje civilizacijsku i istorijsku ulogu islamske zajednice koju je „Allah stvorio kao najbolju zajednicu“ u pogledu ljudskih prava. Tvrdi se da su osnovna prava i univerzalne slobode u islamu sastavni deo islamske religije. Niko, u principu, nema pravo da ih ukine u celini ili delimično ili da ih prekrši ili ignoriše u onoj meri koliko na to obavezuju božanske naredbe, koje su sadržane u Allahovim knjigama. Stoga sva prava i slobode sadržane u Deklaraciji podležu islamskom šerijatu, jedinom zakonitom izvoru za objašnjenje, pojašnjenje i primenu ljudskih prava.

Nadovezaćemo se na uticaj šerijatskog prava na Kairsku deklaraciju time što će se prvo predstaviti poslednja dva člana ovog akta, koji upravo govore o šerijatu. Izričito se napominje da sva prava i slobode predviđeni Kairskom deklaracijom podležu šerijatskom pravu, koje je ujedno i jedini izvor za objašnjavanje ili pojašnjavanje bilo kog člana ovog akta.

Član 1 tvrdi da su svi ljudi, budući da ih je stvorio Bog, jednaki u pogledu osnovnog ljudskog dostojanstva i osnovnih obaveza i odgovornosti, bez ikakve diskriminacije po osnovu rase, boje, jezika, pola, verskog uverenja, političke pripadnosti, socijalnog statusa i sličnog.

Zatim sledi, u čl. 2 i 3 Deklaracije, proklamovanje zaštite svakako najvažnijeg prava, a to je pravo na život, koje je zagarantovano svakom ljudskom biću, samim tim što se shvata kao Božiji dar koji mora da se štiti. Zabranjeno je oduzimanje života, kao i nanošenje telesnih povreda, osim ukoliko to nije propisano šerijatskim pravom. Stoga se posebno naglašavaju: pravo nevinih osoba, poput žena, starih ljudi i dece, na zaštitu tokom sukoba, kao i pružanje medicinske pomoći ranjenicima, briga o zarobljenicima i zabrana ponižavanja mrtvih, kao i pravo osoba da njihova poljoprivredna gazdinstva i građevinske konstrukcije neće biti uništeni tokom oružanih sukoba, kao i prava koja su kao univerzalna propisana i Kairskom deklaracijom i drugim međunarodnim dokumentima koji se odnose na ovu tematiku.

Deo Deklaracije koji štiti bračne i porodične odnose predviđa zabranu pobačaja, odnosno zaštitu fetusa, pravo roditelja da odaberu vrstu obrazovanja za svoju decu, kao i izvesna prava rođaka i ostalih članova porodice, pravo na zasnivanje porodice bez ometanja i diskriminacije. U čl. 6 i 7 Deklaracije navodi se da su žene jednake muškarcu u ljudskom dostojanstvu, imaju samostalni pravni subjektivitet, pravo i dužnosti vezane za uživanje imovine i pri tome zadržavaju svoju finansijsku nezavisnost, svoje ime i poreklo. Suprug ima odgovornost za održavanje i dobrobit porodice. Tu je uključeno i pravo na privatnost porodice i doma, zabrana špijuniranja privatnog života, kao i omalovažavanja imena čoveka.

U Kairskoj deklaraciji se garantuje i pravo na obrazovanje, kome korespondira obaveza samog društva i države da takvo obrazovanje obezbedi. Obrazovanje podrazumeva moderno ali i religiozno obrazovanje, koje doprinosi razvoju ljudske ličnosti i ojačava čovekovu veru u Allaha. Kada govorimo o pravu na veroispovest (čl. 10 i 11 Deklaracije), zabranjeno je vršiti bilo kakav oblik pritiska na čoveka ili iskorišćavanje njegovog siromaštva ili neznanja da se natera da promeni svoju religiju u drugu religiju ili da prihvati ateizam.

Jako zanimljiva i značajna jeste odredba koja se tiče zabrane svih vrsta kolonijalizma kao jednog od najgorih oblika porobljavanja čoveka, jer ljudska bića se rađaju slobodna i niko nema pravo da ih porobljava, ponižava, tlači ili iskorišćava, osim svemogućeg Allaha. Dužnost svih država je da podrže borbu kolonizovanih naroda i likvidaciju svih

oblika okupacije, a sve države i narodi imaju pravo na slobodu i samoopredeljenje, kao i pravo da sačuvaju svoj nezavisni identitet i kontrolu nad svojim bogatstvom i prirodnim resursima. Sloboda kretanja, kao i izbor prebivališta unutar ili izvan sopstvene države, a ujedno i pravo na azil su takođe zagarantovana prava.

Socijalna prava započinju pravom na rad koji garantuje država i društvo za svaku osobu sa sposobnošću za rad. Ovde se garantuje ravnopravnost muškaraca i žena na platu, kao i za druga radna prava. Sledi i pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, a garantuje se pravo plodouživanja sopstvenog naučnog, književnog, umetničkog ili tehničkog rada. Svačiji rad se vrednuje na pravedan način tako da može potpuno legitimno da se zarađuje za egzistenciju bez monopolizacije, prevare i nanošenja štete sebi ili drugima. Zelenaštvo se izričito zabranjuje. Pravo na zakonitu imovinu se garantuje, a eksproprijacija nije dozvoljena, osim kada je to od javnog interesa i uz plaćanje brzog i pravičnog obeštećenja.

Pravda je svima zagarantovana i svi su jednaki pred vlašću, a odgovornost je uvek lična. Prezumpcija nevinosti je osigurana u sudskom procesu u kome je zagarantovana i odbrana optuženog. Zabranjeno je hapšenje, kao i ograničavanje slobode, progonstva i kažnjavanje bez razloga utemeljenog u pravu. Podrazumeva se i zabrana svake vrste mučenja, maltretiranja, okrutnosti ili omalovažavanja osobe. Takođe je uzimanje talaca u bilo kojoj situaciji izričito zabranjeno.

Pravo na slobodu izražavanja svog mišljenja je dozvoljeno ukoliko nije u suprotnosti sa odredbama šerijatskog prava. U ovom članu se veoma detaljno opisuje slobodno informisanje, ali uvek se stavlja u kontekst sa poštovanjem normi islamskog šerijata.

Svakome se garantuje direktno ili indirektno učestvovanje u vlasti, odnosno javnim poslovima zemlje. Iskorišćavanje vlasti za zloupotrebu ljudskih prava se strogo brani. Još jedna odredba Kairske deklaracije privlači pažnju, a to je pravo na život u čistom okruženju oslobođenom od poroka i moralne izopačenosti.

4. Poređenje Kairske deklaracije i Univerzalne deklaracije

Kairska deklaracija donosi znatno drugačije poglede na ljudska prava i na njihovo razumevanje od dotadašnjih shvatanja koja su utemeljena donošenjem Univerzalne deklaracije. Osnovna razlika između ove dve deklaracije je u tome što Kairska deklaracija ima religijski koncept ljudskih prava i time je prilagođena ljudima islamske veroispovesti, što umnogome sprečava da se na ljude drugih veroispovesti ili ateiste mogu u potpunosti primeniti prava i slobode koji su propisani ovim dokumentom.

Ako se posmatra broj zagarantovanih prava, svakako da su ona u Kairskoj deklaraciji brojnija i sveobuhvatnija nego u Univerzalnoj deklaraciji. Kairska deklaracija se bavi i nekim pravima koja nisu navedena u Univerzalnoj deklaraciji, poput zabrane kolonijalizma i prava na borbu protiv njega, prava suprotstavljanja nasrtaja na ljudski život, prava na život u zdravoj sredini lišenoj moralnih izopačenosti, prava na posedovanje sigurnosti vere uporedno sa sigurnosti života, porodice i časti, prava na zaštitu ljudskog dostojanstva čak i nakon smrti, prava na častan odnos prema zemnim ostacima čoveka (Kangavari, 2017, p. 23). Takođe i zaštita lica kao što su žene, deca i stariji ljudi u slučaju ratnih dejstava, pomaganje ranjenicima, zabrana uzimanja talaca, humano postupanje sa ratnim zarobljenicima, jesu

prava koja nisu uključena u Univerzalnu deklaraciju, što ne znači da nisu obuhvaćena drugim međunarodnim aktima. Kairska deklaracija, za razliku od Univerzalne deklaracije, daje pravo fetusu i majci i garantuje im zaštitu.

5. Reakcije na Kairsku deklaraciju

U vezi sa Kairskom deklaracijom razmišljanja i pogledi su veoma podeljeni i suprotstavljeni. Zato ćemo prvo izneti pozitivne reakcije na Kairsku deklaraciju, a zatim i negativne.

5.1. Pozitivne reakcije na Kairsku deklaraciju

O ovom dokumentu se povoljno izražavaju skoro isključivo teoretičari (pravni i verski) islamske veroispovesti. Velika većina pisaca koja hvali i ističe kvalitet Kairske deklaracije, to čini kritikujući Univerzalnu deklaraciju i ukazujući na njene propuste i loša rešenja. I Kairska i Univerzalna deklaracija imaju velike i nepomirljive razlike te se na Univerzalnu deklaraciju muslimani ne mogu ni osloniti ni pouzdati, jer umnogome odstupa i razlikuje se od šerijatskog prava. Ta deklaracija nije ni namenjena stanovnicima islamske veroispovesti, jer nije ni univerzalna, čim je namerno isključila veliki broj ljudi islamske vere. Svaki pokušaj jednog dela muslimanskog sveta da kolektivno primeni ljudska prava iz ove deklaracije znači da će morati da napuste učenje islama na štetu sekularnih zapadnih vrednosti, što je nešto što se ne može zamisliti, ni prihvatiti. Muslimanske zemlje, preko Organizacije islamske konferencije bi trebalo da insistiraju na potpunoj primeni Povelje o ljudskim pravima (kao što je Kairska deklaracija), kako bi sprečile mešanje zemalja zapadnog sveta u njihove unutrašnje stvari, pod maskom tobože zaštite i promocije ljudskih prava. Lideri svih zemalja sa islamskom veroispovešću moraju uvek da stoje uz Kur'an, kako bi pokazali superiornost islamskih ljudskih prava u odnosu na prozapadna shvatanja ljudskih prava (Mwamburi & Fahm, 2018, pp. 137-139).

Neki teoretičari smatraju da Kairska deklaracija govori o suverenitetu svemogućeg Allaha i da su sva stvorenja njegove sluge, što znači da su svi ljudi jednaki. Ova deklaracija je uvela mnoga prava koja štite žene, vojnike i stare ljude koji poštuju ciljeve šerijatskog prava, a uvela je i mnoge novine koje do tada nisu poznavali akti koji se tiču ljudskih prava, kao što je pravo potomstva i zaštite deteta pre i posle rođenja, pravo na obrazovanje čiji je glavni cilj poštovanje tradicije islamskog društva, neka porodična prava, prava na privatnost kao i pravo na imovinu čiji se ciljevi poklapaju sa šerijatskim pravom (Ashfaq & Pakeeza, 2017, pp. 20-21).

Odredbe Kairske deklaracije su zasnovane na principima Kur'ana i u najboljem smislu izražavaju islamski univerzalizam, jer „Kur'an je najcjelishodniji kodeks ljudskih prava“ (Hodžić, 1997, p. 73). Kairska deklaracija predstavlja svojevrsan pokušaj islamskog društva da na međunarodnoj sceni izrazi svoj islamski identitet i izrazi stavove i gledišta ove Božije vere u vezi s pitanjem ljudskih prava (Kangavari, 2017, p. 28).

5.2. Negativne reakcije na Kairsku deklaraciju

Ljudska prava zagwarantovana Kairskom deklaracijom pod striktnom primenom pravila šerijatskog prava postaju promenjena ili potpuno ukinuta, što dovodi do besmisla tvrdnje da se ovom deklaracijom štite i poštuju ljudska prava. Pravo na život, kao jedno od osnovnih prava, kroz prizmu šerijatskog prava potpuno se izobličava, jer su po islamskim verskim zakonima i običajima uobičajene surove kazne, koje podrazumevaju i smrtnu kaznu kamenovanjem ili na drugi okrutan i nečovečan način. U tom kontekstu i sloboda govora i mišljenja je više restrikcija tog prava, te se dovodi u pitanje, jer bogohuljenje šerijatsko pravo kvalifikuje kao najteže krivično delo za koje je predviđena i smrtna kazna. Pravo na slobodu religije, iako je garantovano Kairskom deklaracijom, po šerijatskom pravu ne omogućava pripadnicima islamske veroispovesti da promene svoju veru, što ovo pravo dovodi do apsurdna. U vezi s tim, iako je pravo na brak zagwarantovano i ne postoje nikakve smetnje u vezi sa rasom, bojom kože ili nacionalnosti, ipak muslimanka po šerijatskom pravu nema pravo da se uda za muškarca koji nije islamske veroispovesti.

Kairska deklaracija razmatra verska, građanska i politička prava u Univerzalnoj deklaraciji kao prekomerna i primenjuje islamski šerijat da bi ih ograničila i smanjila. U ovoj deklaraciji su korišćene „islamske šeme“ ljudskih prava za odbranu određene koncepcije „islama“ protiv korumpiranog i hegemonističkog „Zapada“ (Mayer, 1994, p. 327). Za Kairsku deklaraciju religija predstavlja legitimni osnov za diskriminaciju i ograničavanje prava na brak, jednakost žena ograničena je na „ljudsko dostojanstvo“, a muškarci i žene zadržavaju rodno specifična prava i odgovornosti. Takođe, sloboda kretanja je pravo dodeljeno samo muškarcima i ograničeno je šerijatskim pravom, kao i pristup slobodi mišljenja, izražavanja i informacijama (Blitt, 2017, p. 764).

Iako se u Kairskoj deklaraciji insistira na nediskriminaciji, odnosno ravnopravnosti žene i muškarca, ta jednakost se izražava isključivo u ljudskom dostojanstvu, osnovnim obavezama i odgovornosti, ali se nigde ne pominju prava. Na primer, potpuno pravo slobode kretanja se podrazumeva samo za muškarce, jer je opštepoznato da je u islamskim državama to pravo rezervisano za muškarce i da je ženi, ukoliko nije u pratnji supruga ili muškog rođaka, sloboda kretanja na veće daljine uskraćena. Yakin Ertürk, bivši specijalni izvestilac UN za nasilje nad ženama, za Kairsku deklaraciju smatra da predstavlja dominantnu, diskriminatornu paradigmu koja je predstavljena kao jedina legitimna interpretacija, dok se različiti glasovi koji postoje u svakoj kulturi učutkuju, posebno ako su to glasovi žena ili drugih marginalizovanih grupa. Prema njegovom mišljenju, Kairska deklaracija je namerno dvosmislena u pružanju ravnopravnosti žena i manipuliše terminologijom prava da bi osporila ženska prava, uključujući prava na život bez rodno zasnovanog nasilja (UN Human Rights Council, 2007, pp. 40-41).

6. Zaključna razmatranja

Različite islamske deklaracije o ljudskim pravima (više religiozne nego pravne), koje su do danas usvojene, ne uspevaju da pomire islam sa međunarodnim standardima ljudskih prava i sloboda samo zato što je šerijatsko pravo njihov jedini izvor istine na kome

je zasnovan islamski koncept ljudskih prava. To uključuje i Kairsku deklaraciju koja, iako nije pravno obavezujuća, ima simboličku vrednost i politički značaj u pogledu politike ljudskih prava u okviru islama. Naravno da se ne može poreći da Kairska deklaracija nije ništa donela u međunarodno pravo, ali potpuna podređenost zakonima šerijatskog prava dovodi u mnogim slučajevima do potpuno drugog značenja od onog kako je naznačeno u tekstu Deklaracije. U stvari, Kairska deklaracija o ljudskim pravima u islamu je pokušaj prikazivanja identiteta islama na međunarodnom planu i uvođenja islamskog stava prema ljudskim pravima. Ograničavanjem prava samo na ona koja dozvoljava šerijat, Kairska deklaracija ne samo što ne dopunjava Univerzalnu deklaraciju i ostale međunarodne ugovore i sporazume na ovu tematiku nego, umesto toga, potkopava mnoga prava koja bi trebalo da garantuju. Univerzalna deklaracija je dokument namenjen svim građanima sveta, dok je Kairska deklaracija namenjena samo ljudima islamske veroispovesti kao grupi. Sve u svemu, može se tvrditi da Kairska deklaracija nije uspeła da se pozabavi brojnim važnim odredbama koje su ključne za njenu usklađenost sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Stoga, s obzirom na ove uzajamno isključive perspektive, Kairska deklaracija i Univerzalna deklaracija su nespojive.

Literatura

- Ashfaq, H. & Pakeeza, S. 2017. Right of Progeny and Cairo Declaration of Human Rights in Islam. *Journal of Islamic and Religious Studies*, 2(1), pp. 19-30.
- Blitt, R. C. 2017. Equality and nondiscrimination through the eyes of an international religious organization: The Organization of Islamic Cooperation's (OIC) response to women's rights. *Wisconsin International Law Journal*, 34(4), pp. 755-822.
- Hodžić, S. 1997. Pogled na ljudska prava u islamu. U: *Takvim za 1998.(1418/19.h.g.)*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.
- Kangavari, R. Q. 2017. Komparativna analiza ljudskih prava u islamu i na zapadu. *Strani pravni život*, 2, pp. 9-35.
- Mayer, A. E. 1994. Universal Versus Islamic Human Rights: A Clash of Cultures or a Clash With a Construct. *Michigan Journal of International Law*, 15, pp. 307-429.
- Mevdudi, E. A. 2015. *Ljudska prava u islamu*. prev. Elvir Duranović. Bugojno.
- Mwamburi, A. H. & Fahm, A. O. 2018. Islam and Human Rights with special reference to the Universal Human Rights and the Cairo Declaration on Human Rights. *Journal Syariah*, 26, pp. 123-140.

Internet izvori

- Shamsy, A. E. & Coulson, N. J. Sharī'ah, Encyclopædia Britannica. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/Shariah>, 14. 11. 2019.

Pravni izvori

Organizacija islamske saradnje

Cairo Declaration on Human Rights in Islam, 1990. Dostupno na: <http://prfjk.org/wp-content/uploads/2018/07/Cairo-Declaration-on-Human-Rights-in-Islam.pdf>.

Organizacija ujedinjenih nacija

UN Human Rights Council: Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences on Intersections between Culture and Violence against Women, 60, Jan. 17, 2007. Dostupno na: A/HRC/4/34, <http://www.refworld.org/docid/461e2c602.html>.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima 1948. Dostupno na: <http://bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/02/Univerzalna-deklaracija-o-ljudskim-pravima-1948.pdf>.

Oliver P. Nikolić, PhD

Research Fellow, Institute of Comparative Law, Belgrade, Serbia

e-mail: o.nikolic@iup.rs

THE CAIRO DECLARATION ON HUMAN RIGHTS IN ISLAM

Summary

In this paper, the author presents the Declaration on Human Rights in Islam, one of the most important legal acts on human rights adopted by the Organization of Islamic Cooperation in Cairo in 1990. Although this Declaration pretends to improve the UN Universal Declaration of Human Rights, it must be stated that it is acceptable only in countries with a population of Islamic faiths. What most threatens the universality of its application is its deep-rootedness and literal dependence on Sharia law.

The article briefly describes all the rights and freedoms mentioned in the Cairo Declaration. At first glance, this Declaration provides protection and guarantees many human rights, even more than the Universal Declaration, but all these rights must be in accordance with Sharia law. This mandatory compliance with Sharia law often makes senseless and restrains the real protection of guaranteed rights. Both positive and negative thoughts and views on the Cairo Declaration are presented, depending on whether theorists of Islamic religions or Western countries have written about it. No matter how you look at it, this Declaration will make sense and will be valid only in Muslim countries, without any possibilities to apply it in some other countries.

Keywords: Cairo Declaration on Human Rights in Islam, Sharia Law, Universal Declaration on Human Rights.

**Primljeno: 5. 9. 2020.
Prihvaćeno: 23. 10. 2020.**